

Sæler og sælskind

- Et undervisningsfor-
løb til udskoling

Tekst af Martine Lind Krebs



Foto: Aqqalu Rosing-Asvid/Grønlands Naturinstitut



Velkommen!

Hvor mange slags sæler er der i Grønland? Hvilken sæl kan puste en rød ballon ud af næsen? Og hvad bruger grønlænderne sæler til?

Alt det og meget mere vil du få svar på i dette forløb. Ud over at lære de forskellige grønlandske sæler at kende skal I blandt andet arbejde med forskellen på fangst dyr, husdyr og kæledyr – og I skal blive klogere på sælskindet som naturprodukt og kulturbærende materiale

Skindet fra sæler bliver blandt andet brugt til at sy smukt broderi med. I skal kigge nærmere på de grønlandske nationaldragter, og I skal selv prøve at designe et mønster til skindbroderi.

Vi håber det bliver rigtig spændende!

Fakta om rigsfællesskabet og Grønland

Grønland er verdens største ø.

Der bor cirka 56.000 indbyggere i Grønland.

Alle byer ligger ved kysten, og man skal sejle eller flyve for at komme rundt.

Det meste af Grønland er dækket af Indlandsisen. Fra Indlandsisen brækker stykker af isen af og bliver til isfjelde.

Grønland hører sammen med Danmark og Færøerne i et rigsfællesskab.

Grønland tjener flest penge på fiskeri. Du har sikkert smagt grønlandsk hellefisk eller rejer på et tidspunkt i dit liv.

Grønlænderne taler flere sprog. De fleste taler det (vest)grønlandske sprog som hedder Kalaallisut, nogle taler østgrønlandsk eller nordgrønlandsk. De fleste taler også ret godt dansk.

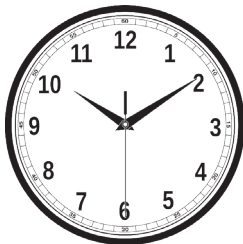


Det grønlandske flag hedder *Erfalasorput*. Det betyder Vores flag.

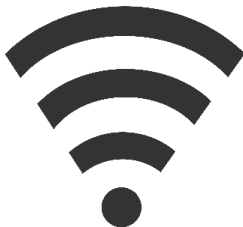
Den grønlandske nationaldragt bruges fx til konfirmationer, bryllupper og til jul.



Den højeste temperatur målt i Grønland er 25,9 grader og den laveste er under -70 grader.



Når klokken er 12.00 i Danmark, er den 9.00 i Grønland.



Et tykt bredbåndskabel ligger på havets bund og forsyner de største grønlandske byer med hurtigt internet.



Grønlands nærmeste nabo er Canada. Der er kun 26 kilometer mellem Grønland og Ellesmere Island i Canada.



8% af befolkningen i Grønland er født i Danmark.



Danmark er verdens 12. største land når man regner Færøerne og Grønland med.

Sælerne i Grønland

I Grønland lever der seks forskellige sælarter. På de næste sider kan du læse om de seks forskellige slags sæler i Grønland.



Ældre grønlandssæl med tydelige aftegninger på ryggen. Foto Claumoho/Wikimedia Commons

Grønlandssæl

Den mest almindelige sæl i Grønland er grønlandssælen. Den kaldes også svartside, sortside eller harpsæl. Når grønlandssælen bliver ældre, får den sorte aftegninger på ryggen. Når den er yngre (2-3 år) er den grå med masser af mørke pletter.

Grønlandssælen bliver i gennemsnit 1,65-1,70 meter lang. Hannerne er lidt større end hunnerne. Den fuldvoksne sæl vejer omkring 145 kg.

Grønlandssælen bliver ikke i Grønland hele året. Om efteråret svømmer den til New Foundland i Canada for at yngle. Sælerne tilbringer den periode hvor deres pels fælder, på isen ved Canada, og omkring maj måned sætter de igen kursen mod Vestgrønland. Der findes også en bestand af grønlandssæler på Grønlands østkyst. De yngler ved den norske ø Jan Mayen.

De første 14 dage af grønlandssælens liv er den dækket af blød hvid pels der kaldes lanugo-hår. Så længe sælungerne har lanugo-pels, kan de ikke svømme da pelsen ikke beskytter dem under vand, men er beregnet til at beskytte dem mod vind og kulde oppe på isen.

Der er ca. 7,4 mio. grønlandssæler i det vestatlantiske område som grønlandssælerne i Grønland er en del af.



*En grønlandssælunge på isen i Canada.
Foto: Wikimedia Commons*

Ringsæl

Ringsælen er den mindste sæl ved Grønland. Den adskiller sig fra grønlandssælen ved at den kan fanges på alle tider af året.

Ringsælen lever ved alle Grønlands kyster. Den er mellem 1,10 og 1,45 meter lang fra snude til halepids. Den vejer mellem 50 og 110 kilo, enkelte kan veje helt op til 150 kg.

Ringsælen har fået sit navn efter de ringe den har i pelsens mønster. Derfor kaldes den også netside.

Den kan leve året rundt på steder hvor isen om vinteren bliver helt op til to meter tyk. Men da den har brug for at komme op og trække vejret ind imellem, holder den en masse åndehuller i isen åbne. Hunnerne får en unge i april måned som fødes i en hule i en snedrive, gerne op ad et isfjeld.

Man regner med at der er omkring fem millioner ringsæler i Arktis.



*Ringsæl. Foto: Aqqalu Rosing-Asvid/
Grønlands Naturinstitut*

Klapmyds

Den kolonorme klapmyds er den næststørste sælart ved Grønland, kun overgået af hvalrossen. Dens pels er lysegrå med mange mørke pletter.

Fuldt udvokset måler en hun ca. 2 meter og en han ca. 2,60 meter. Hannerne kan veje helt op til 450 kg.

Klapmydserne samles i marts-april for at yngle i drivisen. Ungerne fødes på isen og dier kun 4-5 dage. Det er den korteste dieperiode for noget pattedyr. Til gengæld tager den 30 kg. på i løbet af de 4-5 dage.

Klapmyds har fået sit mærkelige navn fra tysk hvor ordet betyder *klaphat*. Det kommer sig af at klapmydsen har en meget elastisk næseryg som den kan blæse op til en sort ballon på samme størrelse som hovedet. Desuden kan hannen også blæse en rød ballon ud af det ene næsebor. Ballonerne bruger den som advarsel eller når to hanner er oppe og toppes.

Der lever omkring 80.000 klapmydser ved Grønland.



Klapmyds med unge. Foto: Aqqalu Rosing-Asvid/Grønlands Naturinstitut

Remmesæl

Remmesælen er en stor sæl. Den bliver omkring 2,30-2,40 meter fra snude til halespids, enkelte bliver op til 2,50 m. Den vejer mellem 200 og 400 kilo.

Der er ikke lige så mange remmesæler som ringsæler og grønlandssæler. Man ved ikke hvor mange remmesæler der er i Grønland, men man regner med at der er 750.000 på verdensplan.

Den store sæl opholder sig mest i drivisen og kommer aldrig på land. Den får kun unger hvert andet år. Det sker ude på havisen i marts eller april måned.



Foto: Alastair Rae/Wikimedia Commons

Spættet sæl

Næst efter ringsælen er den spættede sæl den mindste sælart i Grønland. Den har mønstret pels med mørke pletter, deraf navnet.

Den bliver omkring 1,5-1,9 meter lang.

Spættet sæl har haft en stor kulturel betydning for grønlænderne fordi det var dens skind der traditionelt blev brugt på bukserne i den vestgrønlandske kvindernationaldragt. I dag er der dog så få spættede sæler tilbage at de ikke må jages mere.

Man regner med at der blot lever få hundrede spættede sæler i Grønland.

Den spættede sæl lever inde i fjordene, og om sommeren kan de finde på at svømme op i elvene for at fange ørreder.



Spættet sæl. Foto: Aqqalu Rosing-Asvid/Grønlands Naturinstitut

Husk at indberette materiale som printes ud, til Copydan hvis din skole er indberetningspligtig.

Hvalros

Hvalrossen er meget stor. Den vejer mellem 1000 og 2000 kilo og er op til 3,5 meter lang. I modsætning til de andre sæler har de lange stødtænder.

Hvalrosserne lever af snegle og muslinger, og derfor lever de steder med muslingebanker i drifisen eller ved iskanten. Hvalrossen er afhængig af at der er havis som den kan kravle op på for at hvile sig.

Den får kun en unge hvert andet år, i maj-juni. Der lever omkring 4.500 hvalrosser i Grønland fordelt på tre bestande.



*Hvalros. Foto: Lars Maltha Rasmussen/
Grønlands Naturinstitut*

Grønlands fangerkultur

I al den tid der har boet mennesker i Grønland, har menneskene gået på fangst. Fangsten af fx sæler, fugle, rensdyr, moskusokser, fisk og hvaler var nødvendig for at kunne overleve. Før der kom rifler, brugte grønlænderne især harpuner til at gå på fangst.

Grønlænderne brugte næsten alt fra dyret. Kødet spiste man eller brugte som hundefoder. Spækket brugte man som olie til at brænde i en særlig lampe, tranlampen, der gav lys og varme. Skindet syede man tøj, kajaker og telte af. Knoglerne blev brugt til redskaber, amuletter og legetøj. Blodet blev brugt til mad og som farve. Selv mavesækken blev brugt.

I dag er der butikker og supermarkeder i Grønland, og man dør ikke længere af sult hvis man ikke kan tage på fangst. Men alligevel spiller fangst en stor rolle i det moderne grønlandske samfund. Nogle lever af at gå på fangst og sælge det de fanger. Andre går på fangst i deres fritid som en hobby eller for at skaffe ekstra mad.

Fangerens vigtigste transportmiddel på havet er hans jolle. På havet kan man skyde sæler, små hvaler, hvalrosser, havfugle og fange fisk. Man kan også støde på en svømmende isbjørn eller én der går på isen. Når sneen falder, og fjorden fryser til, bliver jollen trukket op på land og skiftet ud med snescooteren og/eller hundeslæden. På land kan man skyde rensdyr, moskusokser, polarharer, polarræve, ryper og andre fugle og isbjørne.

Sælskinds vej

Så længe der har været mennesker i Grønland; så længe har man brugt sælskind.

Great Greenland indhandler sælskind langs hele den grønlandske kyst, fra lokale fangere. Sælskindene transporteres til Qaqortoq i Sydgrønland. Her garves og eventuelt farves skindet.

Udover forarbejdning af skind, producerer Great Greenland accessories og beklædning i eget navn.

Sælskind er i dag et materiale, som mange designere efterspørger. Skindene bliver farvet, formet og syet, så de følger tidens trends.

I Grønland er udviklingen særligt synlig, da mange grønlændere har en forkærlighed for sælskindet. Man møder derfor både smarte, unge kvinder i moderne design og stærke fangere i klassiske anorakker i samme bybillede.

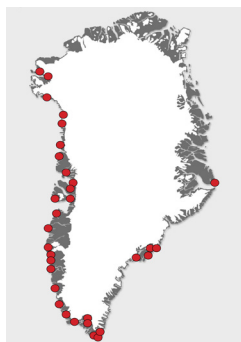


Foto: Great Greenland, indhandlingssteder

Great Greenland

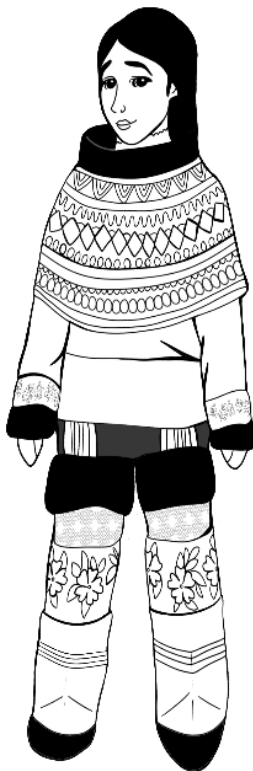


Foto: Great Greenland

Husk at indberette materiale som printes ud, til Copydan hvis din skole er indberetningspligtig.

Grønlands nationaldragter

Når der er fest i Grønland, tager grønlænderne nogle gange deres nationaldragt på. Der findes flere forskellige nationaldragter. Dragterne her er fra Vestgrønland. Kamikkerne og kvindernes shorts er lavet af sælskind.



Tegninger: Laila Vetterlain



Tegninger: Laila Vetterlain

I Østgrønland bærer kvinderne en hvid anorak med blå, røde og hvide perler.

I det nordligste Grønland ved byen Qaanaaq bærer mændene bukser af isbjørneskind. Kvinderne har lange kamikker og en ensfarvet anorak uden perlekrave.

Avittat

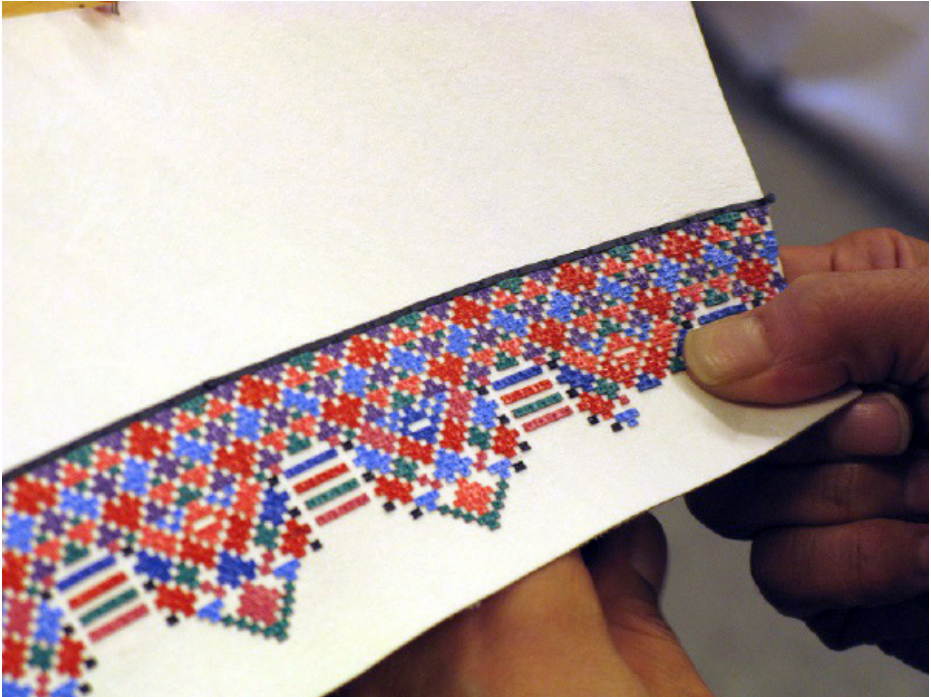


Foto: Martine Lind Krebs

Avittat er meget fine mønstre som sidder på kamik-kerne og skindbukserne. Avittat er lavet af afhåret, farvet sælskind i helt små firkanter.

Det er meget svært at sy avittat. De mindste firkanter er 1 x 1 mm.



Foto: Aningaaq R. Carlsen/Visit Greenland

Husk at indberette materiale som printes ud, til Copydan hvis din skole er indberetningspligtig.

Ordforklaringer

Aftegninger: Mønstre i pelsen.

Fangst: Jagt. I Grønland bruger man oftere ordet fangst end jagt.

Jan Mayen: Arktisk ø øst for Grønland som hører under Norge.

Muslingebanke: Rev med tætsiddende muslinger.

New Foundland: Ø ud for Canadas østkyst.

Partere: Skære kroppen af et slagtet dyr i stykker der kan spises.

*Er du i tvivl om hvordan nogle af de grønlandske navne og ord siges, så gå ind på vores udtalebibliotek på:
sumut.dk/da/dagens-groenland/udtaleordbog*